

Kalenderen side 6-7

Strukturreformen og DBC side 2

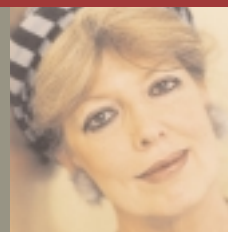
En kolos om forvandling
1,7 kilo festskrift til Karl Krarup.
Anmeldelse side 15

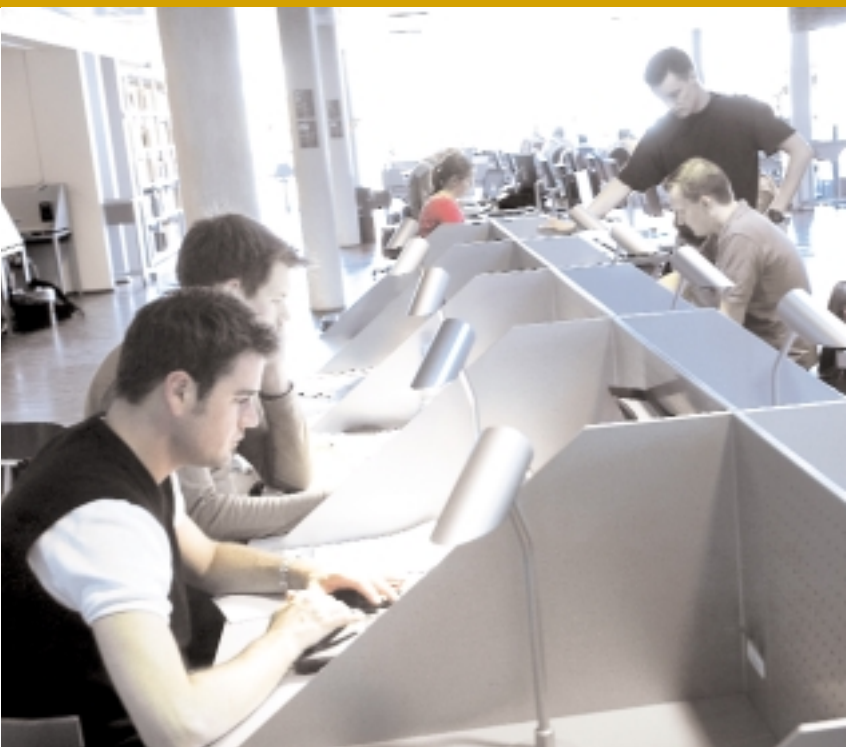
10 spørgsmål
Jens Thorhauge besvarer i dette nummer.
side 7

Fra forskning til folket
Efter 25 år har Lone Knakkegaard taget springet.
Portræt side 2

Redningen af et indre liv
Suzanne Brøgger causerer over sine biblioteksminder.
Læs bagsiden.

TEMA: Forskningsbiblioteker under forandring

Et neutralt værested mellem studiested og hjem

Internettet og de studerendes krav om et værested skaber nye udfordringer til de danske forskningsbiblioteker – både hvad angår den fysiske indretning og bibliotekarens rolle. I fremtidens bibliotek er bibliotekaren tæt på brugeren i en nøglerolle for undervisning og vejledning.

■ Klokken er lidt i otte foran Handelshøjskolens Bibliotek på Solbjerg Plads på Frederiksberg. Det er januar og midt i eksamenstiden. 80 studerende maser

sig op ad den låste dør, som var der udsalg i Magasin – blot for at tilkæmpe sig en af bibliotekets attraktive studielæsepladser, når døren åbner kl. otte.

"Havde du spurgt mig for 10-15 år siden, om de studerende ville læse hos os, havde svaret været 'nej, danske studerende vil hellere læse hjemme i egne boliger'. Lige indtil vi for fem år siden erstattede en del af bogsamlingerne med læsepladser. Siden har de siddet her som fluer fra morgen til aften," fortæller Rene Steffensen, vicebiblioteksdirektør på Handelshøjskolens Bibliotek i København.

Fortsættes side 8

Skanderborg Bibliotek

Kulturcentrum – og højborg for ildsjæle

■ Ingen arrangementer er for store, og ingen er for små for Skanderborg Kulturhus, der oprindeligt var Skanderborg Bibliotek. En moderne institution, der nu huser bibliotek, biograf, koncertsal, teatersal, cafe og uformelt mødested under samme tag. Tag med på en tur til de frivillige kræfters højborg på en smuk plet

i Østjylland. Et sted hvor ildsjæle lyser op overalt.

Fortsættes side 3

Kulturhuset vender ud til Skanderborg sø.

Strukturreform

Mens vi venter på fusionen

■ Årelange traditioner for samarbejde og et højt professionelt niveau har bragt bibliotekssektoren langt i fusionsforberedelserne. Nu ligger nøglen til fremtiden hos sammenlægningsudvalgene. Først når den bliver drejet, kommer der for alvor fart på tilrettelæggelsen af bibliotekernes nye struktur.

DBC Avisen bringer her en situationsrapport fra syv folkebiblioteker: Fem, der p.t. står med hænderne dybt begravet i sammenlægningsforberedelser. Ét

bibliotek, der slet ikke skal sammenlægges med nogen, og som går fra at være 'den store' i området til at blive 'den lille'. Og endelig Bornholms biblioteker, som allerede har været dér, hvor vi andre er på vej hen. Og erfaringerne fra en totalt reorganiseret biblioteksvirksomhed tyder på, at den største udfordring nok hverken bliver it eller ressourcefordeling...

Fortsættes side 12

Kronik

De unge lånere

Nutidens samlerbørn er godt hjulpet med nettet

Kronik side 6

Udblik

Gentænkning af biblioteksfunktionen, biblioteksbetjening af netgenerationen og udvikling af den digitale kulturarv.

Læs mere side 7

DBC Avisen nr. 02 – sommer 2005

Udgiver:
Dansk BiblioteksCenter as
Tempovej 7-11
2750 Ballerup
Tlf.: 44 86 77 77
E-mail: dbc@dbc.dk
www.dbc.dk

Redaktion:
Mogens Brabrand Jensen,
ansvarshavende redaktør
Suzanne H. Christoffersen, redaktør

Redaktionsudvalg:
Susanne Gilling,
Århus Kommunes Biblioteker
Bjørn Ulrik Larsen, Holbæk Bibliotek
Holger Dyrbye,
Syddansk Universitetsbibliotek

Suzanne H. Christoffersen, DBC
Britt Søe Enegaard, Jøp, Ove & Myrthu A/S
Klaus Laursen, Jøp, Ove & Myrthu A/S

Debatindlæg:
Sendes til
Suzanne H. Christoffersen, shc@dbc.dk
– for næste udgave senest 27. juli 2005.
Ordet er frit i debatten, som ikke nødven-
digvis afspejler DBCs holdninger

Tryk:
Holbæk Ekspresttrykkeri

Oplag: 4.600

Layout og produktion:
Esben Bregninge Design

DBC AVISEN

Leder

Indhold

Kulturcentrum – og
højborg for ildsjæle

Læs side 3-5

Kronik:
De unge lånere

Læs side 6

Kalender

Læs side 6-7

Udblik
10 spørgsmål

Læs side 7

Tema: Forsknings-
biblioteker under
forandring

Læs side 8-11

Strukturreform:
Faglig kløe, tålmo-
dig venten
I fusionens klare
kølvand
> Neutral opmand
> I fusionsland
> En naturlig for-
bindelse
> Lokalsamfunde-
nes bibliotek
> Mens vi venter på
opmanden
> Fusion – et
naturligt skridt

Læs side 12-14

Fra sidelinjen:
Festskrift til
Karl Krarup

Læs side 15

Biblioteks minder

Læs bagsiden

Strukturreformen og DBC

Af Mogens Brabrand Jensen

■ Det gælder for DBC – som for en række (andre) fælleskommunale virksomheder – at deres eksistensberettigelse bl.a. hidrører fra et ønske om at sikre kommunerne bæredygtig-
hed: Kommuner af en given størrelse er bred-
skuldrede nok til at løse de og de opgaver,
mens det på andre områder – bortskaffelse af
kemikalieaffald, efteruddannelse, forsikring,
katalogisering m.v. – er mere rationelt, at kom-
munerne går sammen om opgavens varetage-
lse. Og dermed bliver mere bæredygtige.

Bæredygtighed er et nøgleord i den struk-
turereform, der nu er under gennemførelse. Det
er et væsentligt motiv at tilføre kommunerne
en styrket bæredygtighed – bl.a. med henblik
på at åbne mulighed for overtagelse af en
række opgaver, der hidtil er varetaget i amts-
kommunalt regi.

Når kommunerne bliver mere bredskuldre-
de, er det en forpligtelse for alle instanser, der
hidtil har begrundet deres eksistens med bl.a.
de lidt splejsede kommunale kropsbygninger,
at tage behovet for fortsat eksistens op til over-

vejelse. Der er
nogle stykker af
den slags instanser
i dansk biblioteks-
væsen – lad mig
nøjes med at svare
for DBC.

Vi er ikke i tvivl
om det fortsatte
behov for DBC. Lidt
firkantet kan man

sige, at så længe bare to biblioteker anskaffer
det samme materiale, er det rationelt, at det
kun katalogiseres ét sted. Og så længe bare to
biblioteker indgår lånesamarbejde, er det rati-
onelt, at der findes én bibliografisk infrastruk-
tur, der kan formidle dette samarbejde. Beva-
res, det behøver ikke at være DBC, men det
skal i hvert fald være én struktur.

At fremkomsten af de nye større kommuner
ikke sætter spørgsmålstegn ved DBCs raison
d'être, er langt fra ensbetydende med, at struk-
turen ikke vil få konsekvenser for DBC.
En sådan konsekvens ligger lige for: Prisstruk-
turen på væsentlige DBC produktområder,

først og fremmest katalogiseringsbidrag og
DanBib-licens, er indbyggertalsbestemt – og
så viseligt indrettet, at store kommuner betaler
mindre pr. indbygger end små kommuner. Når
kommunerne bliver større, må DBC derfor
som udgangspunkt imødesee et provenutab – i
størrelsesordenen 4-5 mio. kr. – med mindre vi
sætter prisen op.

Det er for tidligt at sige noget om, hvorledes
vi vil tackle den situation. Vores ambition vil
være at fastholde grundprisen, men det er for
tidligt at sige, om det kan lade sig gøre. Det vil
kræve en fortsat meget stram omkostningssty-
ring og en yderligere intensivering af effektiv-
iseringsbestrebelse.

Hvad konsekvenserne derudover vil blive,
hænger uløseligt sammen med det serviceni-
veau på biblioteksområdet, som man beslutter
sig for i de nye større kommuner. Det er det af
gode grunde for tidligt at sige noget om. Dog
står det fast, at disse konsekvenser først og
fremmest vil komme til udtryk i DBC medier
og kun i beskedent omfang i DBC.

Brobygger med jysk mentalitet

Efter præcis 25 år i fag- og forsk-
ningsbiblioteksverdenen tog Lone
Knakkegaard springet til en leder-
stilling på et folkebibliotek. Hun vil
bruge sin erfaring til at bygge bro
mellem de to bibliotekstyper.

■ Et folkebibliotek med stor politisk bevågen-
hed – i en by tæt på hjemmet.

Det var koblingen af de faktorer, der fik
Lone Knakkegaard til at forlade en stilling
som leder af overcentralområdet på Statsbib-
lioteket i Århus og søge nye udfordringer som
chef for Vejle Bibliotek.

Trods 25 år i fag- og forskningsbiblioteker-
nes verden var springet slet ikke så stort. For
som leder af overcentralfunktionen havde
hun ansvaret for udlån og service over for
folkebibliotekerne og kendte derfor til deres
arbejdsvilkår.

"Jeg er vant til at være bindeled til slutbru-
gerne og have den tætte kontakt til folkebib-
liotekerne. Den erfaring vil jeg bruge til at
bygge bro mellem de to bibliotekstyper. Fx
ved at skabe større forståelse for, hvorfor
forskningsbibliotekerne ind i mellem må pri-
oritere service for deres egne primære bruge-
re, men også forklare forskningsbiblioteker-
ne, at det ofte er deres egne 'kunder', der
benytter materialerne via folkebiblioteker-
ne," siger hun.

Lone Knakkegaard blev uddannet biblio-

tekar i 1980 og har siden arbejdet på bl.a.
Århus Tekniske Bibliotek, Elsams firmabiblio-
tek og har gennem årene haft flere lederfunk-
tioner på Statsbiblioteket i Århus.

Hendes flirt med folkebibliotekerne star-
tede som formand for brugernævnet ved Ho-
vedgård Bibliotek i Gedved Kommune. I 2002
stillede hun op til repræsentantskabet for
Danmarks Biblioteksforening for at få en tæt-
tere kontakt med de brugere, hun havde ser-
viceansvar for. Kort tid efter blev hun valgt til
forretningsudvalget, og senere igen fik hun
titel af 2. næstformand.

"Det var meget inspirerende at få indsigt i
folkebibliotekernes hverdag og vilkår. Jeg fik
øje for alle facetterne i deres økonomiske og
politiske råderum," forklarer hun.

Kombinationen af Vejle Biblioteks profil
og geografiske placering – tæt på hjemmet
nord for Horsens – fik Lone Knakkegaard til
at søge stillingen.

"Fra mit job kendte jeg Vejle som et inter-
essant og spændende bibliotek med et højt
fagligt niveau og stor politisk opbakning i
kommunen. Det var vigtigt for mig for at
kunne medvirke til at udvikle biblioteket,"
siger den nye bibliotekschef.

Den politiske bevågenhed kom bl.a. til ud-
tryk, da hun tiltrådte stillingen 1. april – både
byens borgmester og kulturudvalgsformand
var mødt op for at byde hende velkommen.

"Professionalisme og faglighed på alle ni-
veauer," lyder Lone Knakkegaards beskrivel-
se af sin nye arbejdsplads. Over for forvalt-
ningen, politikerne, bibliotekerne i

betjeningsområdet – og selvfølgelig slutbru-
gerne.

"Børnebiblioteket er et af de bedste i lan-
det, vores læsesal har en spydspidsfunktion,
og vi er med i front på det teknologiske felt.
Men samtidig er Vejle ikke et bibliotek, der
farer ud og eksponerer sig selv. Vi arbejder
solidt på alle områder uden at gøre for meget
væsen af det. En lidt jysk mentalitet, der nok
passer godt til mig," siger hun.

Lone Knakkegaard,
ny bibliotekschef
for Biblioteket for
Vejle By og Amt.

Redaktionel tilrettelæggelse:
Jøp, Ove & Myrthu A/S

Redaktionel deadline for denne avis:
20. april 2005

DBC Avisen udkommer næste gang:
September 2005

Skrivere, hvor intet andet er anført:
Suzanne H. Christoffersen
Rikke Lyngdal
Iben Nielsen
Lene Finnemann Olesen

ISSN-nr. 1603-2756
DBC Avisen

Produktionen er Svanemærket

Skanderborg Bibliotek

Mørket sænker sig over Skanderborg Bibliotek, der er blevet til det kulturcentrum, man ønskede sig i byen.

Ældre Matiné i foyeren i Skanderborg Kulturhus og Bibliotek.

Kulturcentrum – og højborg for ildsjæle

Ingen arrangementer er for store, og ingen er for små for Skanderborg Kulturhus, der oprindeligt var Skanderborg Bibliotek. En moderne institution, der nu huser bibliotek, biograf, koncertsal, teatersal, cafe og uformelt mødested under samme tag. Tag med på en tur til de frivillige kræfters højborg på en smuk plet i Østjylland. Et sted hvor ildsjæle lyser op overalt.

■ Det er torsdag eftermiddag, regnen siler ned i Skanderborg, men inden for i Kulturhuset bag de store glasvinduer, der vender ud til den smukke Skanderborg Sø, lyder det alligevel: "Det er i dag et vejr, et solskinsvejr..."

Der er Ældre Matiné. Og på trods af titlen på arrangementet er musikerne, der spiller til de æl-

dres sang, børn fra den lokale musikskole. Omkring 50 mennesker synger i kor i foyeren i Skanderborg Kulturhus.

Formanden for Skanderborg Kulturhus synger selv med i flokken. Han hedder Niels Peter Mortensen og er tidligere viceskoleinspektør i byen. Han bruger omkring 50 timer om ugen i Kultur-

”Vi har jo været med, siden scenen i vores teaterforening blev udgjort af en spånplade og to ølkasser, og lyset var en byggepladslampe og så til nu, hvor vi har en professionel teaterscene med de rigtige mål, gulv til kongelig ballet og det rigtige lysudstyr. Det er fedt.”

Klaus Andresen, formand for Kulturforsyningen Skanderborg

Skanderborg Bibliotek

Niels Peter Mortensen i den flotte koncert- og teatersal, der har plads til 500 siddende publikummer.

...Kulturcentrum – og højborg for ildsjæle

huset – kun søndag holdes nogenlunde fri for opgaver.

”Jeg tænker slet ikke på, at jeg ikke får løn for det. Og det synes jeg egentlig også, at jeg gør. Jeg får nemlig lov at arbejde med noget, jeg kan lide, og får lov til at være med til at give folk en god oplevelse. Og så får jeg lov til at tale med glade mennesker, og det er det hele værd,” siger den smilende formand.

Det er heller ikke kun, når der skal pukles, at Niels Peter Mortensen indfinder sig på biblioteket,

der nu danner rammen om så meget andet end bøger. Han er også en flittig tilskuer til de teaterstykker, der opføres i huset. Teaterstykker, der i dag opføres på en flot scene med rigtige scenemål. Noget der for bare 10 år siden var helt utænkeligt.

Foreninger fødte ideen

Men det, der startede som en skør ide, nemlig ønsket om et kulturcentrum for hele området, er i dag en cementeret succes i tilbygningerne til biblioteket. Nu

står det her, Kulturhuset, som et flot monument over et folkeprojekt, der lykkedes. Huset er et resultat af en stor gruppe græsrodders mangeårige ihærdige arbejde for byens kulturliv. I 15 år kæmpede medlemmer af foreningerne Kulturforsyningen og Teaterforsyningen side om side for at få realiseret drømmen om et sted, hvor kultur i bred forstand kunne udfolde sig. Et ”tredje sted”, hvor folk kan være, når de ikke er derhjemme eller på arbejdet.

Drømmen blev til virkelighed, blandt andet med hjælp fra det lokale erhvervsliv og forretningsliv, og i 1998 blev huset indviet.

”Det var en stor dag for hele byen. 3.000 mennesker deltog i åbningen, der foregik med forskellige aktiviteter både her i huset og andre steder i byen. Og ikke mindst borgmesteren var glad, for han havde nemlig sat sin borgmesterpost ind på opførelsen af Kulturhuset,” fortæller Niels Peter Mortensen med et glimt i øjet.

”I går var jeg her, fordi jeg skulle i biffen – i dag er jeg her bare for at mødes og snakke med min ven. Jeg låner også bøger engang imellem... men ikke så tit.”

Aske Juul Pedersen, 16 år, bruger af Kulturhuset

Faciliteter og aktiviteter i Skanderborg Kulturhus

- I huset findes blandt andet bibliotek, mødelokaler, biograf, teater/koncertsal, koncertareal i foyer, udstillingsarealer, turistkontor og cafe.
- Her afholdes blandt andet koncerter, debataftener, foredragsaftener, møder, børnearrangementer, kunststillinger og spilles teaterforestillinger.
- Den store teatersal har rigtige scenemål, trægulv til opførelse af ballet, koncertsalsakustik og plads til 500 siddende tilskuere og endnu flere, hvis teleskopgulvet køres til side, så der bliver plads til stående publikum.

Særlig stor var dagen dog for de foreninger, der havde lagt utrættelige kræfter i projektet. Mange af frontkæmperne er, som Niels Peter Mortensen, stadig meget aktive i Kulturhuset.

De frivillige klarer ærterne

Deriblandt foreningen Kulturfor-syningen, hvis formand Klaus Andresen også er en af foreningsveteranerne. Han har slået vejen forbi Kulturhuset denne våde torsdag på vej hjem fra arbejde bare for lige at se, hvordan det går. Og sådan er ånden i huset. Mange kigger forbi også uden at have et egentlig ærinde. Klaus Andresen beskriver det sådan her.

”Det skal være hyggeligt. Hvis det ikke er det, kan det jo være lige meget. Og selvom man ikke lige selv står for et arrangement og bare er her som ’gæst’, så hjælper man alligevel lige til. Man tjekker lige, om døren er låst, lyset slukket og så videre. Og jeg kan godt finde på at gå herop om aftenen, hvis jeg kan se hjemmefra, at lyset ikke er slukket.”

Klaus Andresen sidder på hjørnet af et bord i et kontor, der egentlig tilhører biblioteket. Langs væggene i det lille kontor står der en hel bunke malerier. De er lige taget ned efter at have været udstillet i biblioteket de seneste uger. Ved skrivebordet henne ved vinduet, hvor regnen stadig driver ned af ruden, sidder Anne Bræmer. Hun er bibliotekar på Skanderborg Bibliotek og samtidig den eneste lønnede hjælp, Kulturhuset har. Hun er ansat til at bruge syv af sine ugentlige 37 arbejdstimer på at løse opgaver for Kulturhuset. De bruges til forskellige administrative opgaver. Men så er der hele arbejdet med at lave sæsonkataloger over alle Kulturhusets aktiviteter. De bliver trykt i 30.000 eksemplarer og husstandsomdelt i Skanderborg og omegn to gange om året. Det klarer Anne Bræmer i sin fritid, hvor hun også er formand for foreningen Teaterforsyningen. Hun genkender også trangene til at gå ned

”Jeg kommer her og læser avisen næsten hver dag. Jeg bliver her et par timer. Det er rart.

Jens Palermo, 72 år, bruger af Kulturhuset

og slukke lyset, hvis nogen har glemt det om aftenen.

”Jeg bor, så jeg kan se herover fra et af mine vinduer. Og jeg kan heller ikke lade være med lige at tjekke, om der er mørkt, inden jeg går i seng om aftenen. Så det giver meget glæde og meget arbejde at være engageret,” smiler hun højt.

Ildsjælene brænder ikke ud

Forklaringen på det store engagement er Anne Bræmer og Klaus Andresen enige om:

”Et eller andet sted tror jeg kun, det her kan lade sig gøre, fordi alle her er frivillige. Alle, der bruger huset, føler det er deres eget, og alle, der er her, hjælpes ad med at få det hele til at fungere. Andre kulturhuse jeg har hørt om, har fem til seks fuldtidsansatte. Vi har kun rengøringshjælp og så mine syv timer – resten klares af frivillige,” siger Anne Bræmer.

Hun suppleres af Klaus Andresen, der, på vej ud af døren, også fremhæver sammenholdet som en del af forklaringen. Der er mange gode timer at tænke tilbage på. Som for eksempel Kulturfor-syningens første arrangement,

Skanderborg Kulturhus i tal

- Opført i forbindelse med det oprindelige bibliotek og indviet i 1998
- Huset ejes af Skanderborg Kommune, men drives af omkring 200 frivillige
- Kun rengøring udføres af lønnet arbejdskraft, cafeen er bortforpagtet
- Åbent ca. 350 dage om året fra kl. 10-22, biblioteket dog kun til kl. 19
- I alt 150 store arrangementer om året og mange små
- Det koster 100 kroner om året at være medlem, men man kan godt bruge Kulturhuset uden at være medlem
- Omkring 1.000 husstande har tegnet medlemskab
- 300.000 mennesker går igennem tælleapparatet om året.

Anne Bræmer ”lukker” biblioteket af, for det er ikke åbent lige så længe som resten af Kulturhuset. Men hendes arbejdsdag slutter ikke her.

”Jeg synes, det er fedt, at vi kan mødes her i Kulturhuset. Vi går på biblioteket, når vi er her for at lave noget andet alligevel. Jeg ville ikke komme på biblioteket, hvis det lå for sig selv et sted.

Niklas Rasmussen, 15 år, bruger af Kulturhuset og ansat i Cafeen

der fandt sted længe inden, der var tænkt på Kulturhuset.

”Det er rigtig mange år siden, og det var med Erik Grip. Foreningen havde 7.000 kroner ude at svømme, og vi havde nedbidte negle alle sammen. Men det bar igennem, og vi var solgt.” Klaus ler og fortsætter:

”Vi har jo været med, lige siden scenen i vores teaterforening var en spånplade og to ølkasser, og

lyset en byggepladslampe og så til nu, hvor vi har en professionel teaterscene med de rigtige mål, gulv til kongelig ballet og det rigtige lysudstyr. Det er fedt.”

Når det drypper på degnen...

De mange besøgende i Kulturhuset kan også mærkes i biblioteket.

”Det kan godt være, at vi ikke kan se det direkte på udlånet, men vi har nogle helt andre besøgende, end vi nogensinde har haft på biblioteket, så synergieffekten er guld værd. Kulturhuset kunne ikke eksistere uden biblioteket og omvendt, synes vi jo nu, hvor vi har det,” fortæller Anne Bræmer på vej ned ad trappen til foyeren, hvor Ældre Matineen så småt er ved at klinge ud.

Niels Peter Mortensen – Peter – og de andre i koret er færdige med at synge forårssange om vejret. Noget, som selv ikke nok så brændende ildsjæle ellers kan gøre noget ved.

Og dog. For også det er der tænkt på i Skanderborg Kulturhus, påpeger den lune formand.

”Bestyrelsen for Kulturhuset har mange forskellige kompetencer. Vi har to erhvervsfolk, og det er godt, ellers ville ildsjælene nok brænde ud. Men så har vi også en præst. Og det er smart, for når vi skal have et udendørsarrangement, så er det præsten, der står for vejret,” griner Peter og kigger ud af de store ruder, hvor regnen stadig drypper, mens mørket sniger sig ind over søen.

Den 13. juni

Alt hvad hjernen begærer – Fra bogsamling til mediemekka

Temadagen fokuserer på nytænkning i bibliotekernes eksponering og formidling af materialer. Den vil bestå af indlæg fra inviterede oplægsholdere, der vil sætte gang i en fælles diskussion om bibliotekets indhold, formidling og indretning, der, kombineret med små ud-

stillingsinstallationer, vil give bud på nytænkning inden for medieeksponering, mediekonvergens og biblioteksindretning. Temadagen kan kombineres med kurset nedenfor.

Tid & sted: Mandag den 13. juni 2005 kl. 9.30-16.00 i Ballerup

Den 14. juni

Computerspil (også) for voksne

Fik du aldrig lært at 'nakke' dren-

gene i Counter Strike og indgår Civilization og Simcity ikke som kulturelle referencer, du behersker. Så har du chancen her på et kursus med computerspil for voksne i centrum. Der fokuseres på, hvad et spil til voksne skal indeholde, hvilke spillegener der findes, spillekonsoller og deres kvaliteter, kvalitetsvurdering og branchens syn på spil til voksne. Kan kombineres

med temadagen ovenfor.

Tid & sted: Tirsdag den 14. juni kl. 9.30-16.00 i Ballerup

Den 1. september og 29. september

Vedligehold dine søgekompetencer

Vi tilbyder dig en halv dag med hurtig og effektiv gennemgang af de søgemuligheder, som er gode at kende for at få en mere kvalificeret søgning i DanBib. Du behøver

Kronik

Ved udvikling af fremtidens bibliotek kan der opstå spørgsmål om lånerne. Hvad mener børn og unge fx omkring tilgængeligheden af materialer fra biblioteket? Spørgsmålet om unge låneres forventninger på biblioteksområdet er temaet i det følgende.

Af forsker Bent B. Andresen, Danmarks Pædagogiske Universitet

Lettilgængelig

■ De fleste bibliotekarer har erfaringer med, at børn og unges hverdag er præget af spontanitet – frem for grundig planlægning. Deres hverdag kan sammenlignes med dagligdagen i fortidens nomade kulturer. Nutidens samlerbørn afsøger bestandigt det sociale og kulturelle rum efter oplevelser, oplysninger og identifikationsmuligheder, som de inddrager i deres udvikling af kompetencer, værdier og identitet.

Samlerbørnene benytter som bekendt ofte nettet til research, når de søger stof til projekter og stile, idet de lægger vægt på, at materialer på nettet ikke er udlånt. Når flere elever fx arbejder med emnet *nikkelallergi* – et problem

Tegninger af
Frits Ahlefeldt-Lauring

i kost og smykker, kan kun en elev ad gangen låne bibliotekets eksemplar af bogen herom. Hvis en elev har lånt noget på nettet, er det derimod stadigvæk til rådighed for andre elever. Det er en af de største fordele ved kilderne på nettet, viser interviews med unge lånerne.

Skønsmæssigt har 1.100 folkeskoler i dag taget et vigtigt skridt for at udnytte disse fordele fuldt ud – og anskaffet en digital læringsplatform, som eleverne har adgang til på skolen, på biblioteket og i fritiden. Hensigten er bl.a. at gøre det let for eleverne at låne materialer om faglige og tværgående temaer på nettet. Det er det ikke, hvis eleverne skal læse det hele på stedet – eller printe side efter side. De får i stedet mulighed for at gemme udvalgte resultater af deres research på nettet i deres portfolio – en digital arbejdsmappe med notater, udkast, færdige opgavebesvarelser, rapporter mv. Betydningen af, at eleverne har det hele samlet et sted, har jeg beskrevet nærmere i bogen "Skoleudvikling med it" (Kroghs Forlag 2004).

Svært tilgængelig

Det er ikke nok, at eleverne har let adgang til biblioteket på nettet. Mange elever er læsesikre i en alder, hvor det forventes, at de kan læse for at lære. I en gennemsnitsklasse er der således tre-fire elever, som vanskeligt kan læse en faglig tekst med forståelse. De har det svært, når kravene til faglig læsning øges gennem skoleforløbet. Når de arbejder selvstændigt med emner, opgaver, stile og projekter, er det en udfordring for skolen at undgå, at læsesikre elever sidder uvirksomme hen – eller forstyrrer de andre elever. Det søges

bl.a. undgået gennem intensiv læseundervisning og oplæsning på computer.

Sidstnævnte består i, at eleverne får tekster læst højt på computer. Når de fx vil vide noget om emnet *nikkelallergi*, henter de en egnet tekst frem på computerens skærm og får den læst højt, samtidig med at de følger med på skærmen. Efter behov kan de læse med øjne eller øre – eller med en kombination heraf. På grundlag af anbefalinger fra forskningen om brug af computeren som læseredskab indfører mange skoler nu denne form for læsestøtte. Det har jeg beskrevet nærmere i "Banebrydende teknologier" (Undervisningsministeriet/-KVIS: www.kvis.org).

I forbindelse med tjek af bibliotekets tilbud på nettet til unge lånerne kan man sikre, at elever, der har behov for det, kan få vejledninger og indhold læst højt. På bibliotekerne i Frederiksberg og Københavns Kommune er man fx i færd med at lave netbaserede vejledninger til lånerne, som ønsker fjernadgang til informationsbaser (www.fjernadgang.dk). I disse baser kan lånerne fx få adgang til den nyeste viden om emner som nikkellallergi. Vejledningerne er udformet som billedhistorier, hvor lånerne efter eget valg kan gennemse skærbilleder fra en base med tilhørende speak og forklaringer.

Det anbefales ligeledes at tilrettelægge bibliotekets øvrige materialer på nettet, så læsesikre elever let kan få indholdet læst højt efter behov. Det vil mange unge lånerne værdsætte – det er ganske vist.

måske ikke at kende alle 230 søgekoder men nogle stykker, og så er du på vej ud i overhalingsbanen. **Tid & sted:** *Torsdag den 1. september 2005 kl. 9.00-12.30 i Vejle og torsdag den 29. september 2005 kl. 9.00-12.30 i Ballerup*

Den 7. september og 20. september
Netgenerationen – med børn på nettet
Dette er kurset, som giver dig de

redskaber, som du har brug for, når du arbejder med børn på nettet: Hvad ”tænder” børnene på? Hvad synes de er sjove sider? Chat – gode ”færdselsregler”. Hvordan finde jeg gode informations- og statistikressourcer til børn? Hvad skal der til, før en side er god? Hvilke søgeværktøjer er bedst til børn?
Tid & sted: *Onsdag den 7. septem-*

ber 2005 kl. 9.30-16.00 i Ballerup og tirsdag den 20. september 2005 kl. 9.30-16.00 i Vejle.

Den 15. september
Musiksøgning i DanBib – for ”begyndere”
Kursets formål er at give dig, der er ny på musikområdet, værktøjer til at udnytte søgemulighederne til musikmaterialerne i DanBib bedre.

Få en lille værktøjskasse til musiksøgning. Det gør det nemmere og sjovere for dig at finde musik, og gør dine brugere mere tilfredse, fordi du er bedre rustet til at finde det rigtige til dem.
Tid & sted: *Torsdag den 15. september 2005 kl. 9.30-12.30 i Ballerup og torsdag den 6. oktober 2005 kl. 9.30-16.00 i Vejle.*

Library as a Place: Rethinking Roles, Rethinking Space

I februar 2005 udgav The Council on Library and Information Resources, Washington, en rapport om biblioteksudvikling fra bogsamling til digitalt læringscenter. Det er universitets- og uddannelsesbiblioteker, der er i fokus, men også folkebiblioteker bør interessere sig for rapporten, som inviterer til refleksion over, hvilke roller biblioteksfunktionen skal spille, og hvilke behov det fysiske rum skal tilgodese. Stik mod forventningen er bogsamling succesfuldt integreret med digitale informationsbaser og læringsplatforme i forskellige amerikanske uddannelses- og forskningsbiblioteker. Bibliotekerne summer af liv.
Læs mere: <http://www.clir.org/pubs/abstract/pub129abst.html>

Educating the Net Generation

Netgenerationens studerendes brug af biblioteker kan man læse mere om i en ny bog fra Educause, 2005: ”Educating the Net Generation”, hvor kapitel 13 specielt fokuserer på biblioteksbrugen, hvordan informationsressourcerne anvendes såvel som den øvrige biblioteksservice. Netgenerationen karakteriseres som unge, der adskiller sig fra traditionelle biblioteksbrugere ved at finde ud af systemerne uden manual og vejledning, ved at arbejde i grupper og benytte sig af ”multitasking”. At Google er det foretrukne søgeredskab, mens bibliotekskatalogen nærmest er usynlig, kommer ikke bag på nogen. Derfor er der i bogen bl.a. fokus på kvalitetsvurdering af internetressourcer.
Læs mere:
<http://www.educause.edu/LibraryDetailPage/666?ID=PUB7101>
Se også kurset ”Netgenerationen – med børn på nettet”.

DigiCult Thematic Issue 7: The Future Digital Heritage Space

DigiCult er EU's IST programområde med fokus på teknologianvendelse i forbindelse med kulturarven. DigiCult udgav i december 2004 en rapport om udvikling af den digitale kulturarv de næste 15 år. En lang række eksperter fra forskellige europæiske lande har bidraget. I rapporten opridses udviklingsscenarier, der forbereder det intelligente samfund på vej væk fra digitale samlinger til fokus på kulturel erfaring, læring og viden og at følge med i udvikling af de nye intelligente teknologier.
Der pejles inden for følgende temaer:
• Intelligent arv
• Sammenhængende kulturel information
• Naturlig og underholdende interaktion
• At skabe og genskabe i de nye teknologier: 3D/VR/AR
• Skalerede og distribuerede informationssystemer
• Vedvarende og evig adgang
Der diskuteres ny teknologiudvikling som ”pervasive computing”, håndholdt og mobil teknologi, smarte displays og intelligente omgivelser.
Læs mere på: <http://www.digicult.info/pages/Themiss.php>

10 spørgsmål...

Stillet til **Jens Thorhauge**, direktør for Biblioteksstyrelsen.

? *Hvad vil den stigende digitalisering betyde for bibliotekernes formidling af kultur og information*

I det gennemdigitaliserede viden-samfund har bibliotekerne en central rolle som clearing-houses for valid information. Det indebærer håndtering af betaling for licenser m.v. Selektion og stifinding vil formodentlig også være centrale opgaver. Fag- og universitetsbiblioteker bliver stort set digitale og fuldt integrerede i undervisnings- og forskningsprocesserne. Det fysiske bibliotek antager mange forskellige former og leverer lærings og kulturprodukter i den lokale sammenhæng, hvor det fungerer.

? *Hvilken bog ligger på dit natbord*
Mindst tre: H.C.Andersens Eventyr og Historier, der p.t. er højt-læsningsbog, Virginia Woolfs Mrs. Dalloway – på originalsproget og Gitte Haslebo: Relationer i organisationer.

? *Hvilken rolle ser du fremover bibliotekerne spille på bogom-rådet*

Bibliotekerne vil fortsat formidle og bevare de bøger der publice-res, men formidlingsformerne vil udvikles.

? *Hvis bibliotekerne fysisk skal eksistere om 25 år, hvad ser du så som deres opgaver*

Bibliotekernes opgaver vil om 25 år grundlæggende være de samme som i dag, men med anderledes vægtning og andre metoder: de vil give adgang til alle typer medier i den form, som brugerne ønsker det. De vil fortsat have opgaver med at selektere i materiale-mængden. De vil have programmer der relaterer sig til læring og oplevelse. Bibliotekerne vil spille en central rolle i produktionen af sammenhængskraft i lokalsamfundene.

? *Hvilken musik hører du mest for tiden*

For tiden hører jeg mest Mozart, Beethoven og Brahms, især violinkoncerter i indspilninger med Anne Sophie Mutter.

? *Hvilken rolle ser du fremover bibliotekerne spille på video- og musikområdet*

Formidlingen af video og musik bliver på sigt domineret af netbaserede løsninger, hvor der er adgang 24/7. Bibliotekerne fungerer som clearing houses og tilbyder desuden opfølgende ydelser, noder, baggrundsinformation, musikarrangementer m.v. På videoområdet tror jeg ikke balancen bliver rykket væsentligt i forhold til den situation, vi har i dag, hvor de film der kan trække kommercielt distribueres ad andre kanaler end bibliotekerne. Men man kan håbe på en lettere adgang til radio- og tv-programmer.

? *Har centralbibliotekerne en rolle at spille efter strukturreformen*

Centralbibliotekerne har en klar rolle at spille – også efter strukturreformen. De vil både være drivende og koordinerende kræfter i den fortsatte udvikling af netbibliotekerne, og de vil også varetage en række koordinerende opgaver i samarbejdet mellem de nye kom-

muner, og der vil fortsat være behov for et lånesamarbejde på overbygningsniveau.

? *Hvilke krav stilles til morgendagens biblioteksleder efter strukturreformen*

Kravene til ledelses- og kommunikationskompetencer vil stige.

? *Hvordan ser du udviklingen for skolebibliotekerne*

? *Hvordan ser du udviklingen for forskningsbibliotekerne*

Skolebibliotekerne vil som forskningsbibliotekerne i stigende grad blive integreret i brugernes dagligdag, dvs. i undervisningen og forskningen. Begge bibliotekstyper vil indgå i det samlede bibliotekssystem men også have særlige opgaver – afhængigt af kompetencer og lokale behov – i de miljøer de betjener. Adgangen til digitalt materiale vil blive dominerende. Programmer, der understøtter informationskompetence, bliver en fast del af alle bibliotekers aktiviteter.

”Bibliotekerne vil spille en central rolle i produktionen af sammenhængskraft i lokalsamfundene”.

Jens Thorhauge

Tema: Forskningsbiblioteker under forandring

Fotos: Ole Schmidt og Jakob Boserup

DBCAVISEN

Tema

Nye krav til fremtidens forskningsbibliotek

Internettet og de studerendes krav om et værested skaber nye udfordringer til de danske forskningsbiblioteker – både hvad angår den fysiske indretning og bibliotekarens rolle. I fremtidens bibliotek er bibliotekaren tæt på brugeren i en nøglerolle for undervisning og vejledning.

I fremtidens forskningsbibliotek er de fremmedgørende skranker væk, for der skal hverken penge eller bøger over disken.

■ Klokken er lidt i otte foran Handelshøjskolens Bibliotek på Solbjerg Plads på Frederiksberg. Det er januar og midt i eksamenstiden. 80 studerende maser sig op ad den låste dør, som var der udsalg i Magasin – blot for at tilkæmpe sig en af bibliotekets attraktive studielæsepladser, når døren åbner kl. otte.

Ovenstående scene er beskrevet af Rene Steffensen, Vicebiblioteksdirektør på Handelshøjskolens Bibliotek i København.

”Havde du spurgt mig for 10-

15 år siden, om de studerende ville læse hos os, havde svaret været ’nej, danske studerende vil hellere læse hjemme i egne boliger’. Lige indtil vi for fem år siden erstattede en del af bogsamlingerne med læsepladser. Siden har de siddet her som fluer fra morgen til aften,” fortæller Rene Steffensen.

Handelshøjskolens Bibliotek har 1,1 mio. årlige brugere, der både er egne studerende, studerende fra andre læreanstalter og andre. Så man skal stå tidligt op

for at få en af de få hundrede attraktive læsepladser.

Studerende går på arbejde

Nutidens studerende kommer ikke længere på biblioteket for at søge litteratur. I dag er virkeligheden for de danske forskningsbiblioteker, at det fysiske udlån er på vej ned og erstattes af elektroniske udlån. De fleste tidsskrifter er allerede digitaliserede, og det går samme vej for bøgerne. Til gengæld er studiepladser, trådløst netværk og gode kantineforhold

minimumskrav til et moderne forskningsbibliotek.

”Mange bruger biblioteket som en arbejdsplads, hvor de kan læse koncentreret og få det sociale aspekt med. Det passer også godt med den studieform, vi har i Danmark, med meget gruppearbejde,” siger Rene Steffensen.

Den studieform kendetegner bl.a. Aalborg Universitet, der i øjeblikket arbejder med en større udbygningsplan. Og her kommer biblioteket til at spille en central rolle. I dag er universitetsbibliote-

Rene Steffensen,
vicebiblioteksdirektør
på Handelshøjskolen
i København.

Tema: Forskningsbiblioteker under forandring

DBC AVISEN

Tema

Nye krav til fremtidens forskningsbibliotek

”I dag er de studerende bedre til at søge på nettet end en gennemsnitlig bibliotekar. Fremtidens ansatte skal så til gengæld være bindeled til og sikre den faglige viden.”

Rene Steffensen

ket placeret 800 meter væk fra selve universitetet, men planen er, at biblioteket fra 2008 skal være en integreret del af campus – i en helt ny bygning designet ud fra en række forskellige krav.

”I fremtiden bliver biblioteket et naturligt midtpunkt, som de studerende skal passere på vej mellem afdelingerne. Med et hav af læsepladser, et godt cafe- og kantinemiljø og andre opholdsarealer forventer vi, at det kommer til at summe af liv,” siger Niels-Henrik Gylstorff, overbibliotekar og leder af Aalborg Universitetsbibliotek.

Bygningen bliver også indrettet med en række undervisningslokaler og seminarrum til både dagstuderende og deltidsstuderende på fx universitetets masteruddannelser. Det skal give levende studiemiljø i et ellers weekendtomt universitet.

Bøger som skillerum

De langsigtede planer gav allerede i 2004 Aalborg Universitetsbibliotek anledning til at eksperimentere med fremtidens forskningsbibliotek. For at indsamle ideer og erfaringer før den fysiske flytning nedsatte biblioteket en arbejdsgruppe med eksterne ressourcer, der blev bedt om at forholde sig til spørgsmål som:

Hvordan skaber man en attraktiv og fleksibel bygning, der tilfredsstiller brugernes behov? Hvad bliver bibliotekets rolle i de fysiske og virtuelle læringsmiljøer? Hvilke typer arbejdspladser, lokaletyper og materialer er der behov for om tre, seks og ni år?

Grundlaget var tankerne om biblioteket som et værested, et neutralt sted midt i mellem studi-

ested og hjem. Den vigende betydning af de fysiske samlinger blev springbrættet til et forsøg i de eksisterende bygninger. Hele sektioner af den åbne samling blev fjernet og lavet om til gruppearbejdspladser til fire- seks personer. Dermed fik bøgerne en ny fysisk rolle – som skillerum. Der blev også inddraget kontorarealer til et stort undervisningsrum til de deltidsstuderende, der allerede fra september 2004 er blevet undervist på biblioteket.

”Et forskningsbibliotek var tidligere et sted, som man entrede i andagtsfuld tavshed. Der skal selvfølgelig stadig være plads i forhold til andre brugere, men her er ikke længere begrænsninger og tys-tys. Man må spise sin madpakke i bibliotekets rum, der er et køleskab til madpakker og automater til slik og sodavand,” fortæller Niels-Henrik Gylstorff.

Der er også en mængde computere til brugere, men slet ikke i en grad, som overbibliotekaren havde forestillet sig for blot fire-fem år siden. Flere og flere studerende medbringer deres egen laptop og forventer blot et velfungerende trådløst netværk.

Google er den nye bibliotekar

Handelshøjskolen i København har taget udgangspunkt i *experience economy*, oplevelsesøkonomi, i deres planlægning af fremtidens forskningsbibliotek. Her er teorien, at brugerne kun vil komme, hvis det giver dem en oplevelse. Til gengæld skal det i princippet være så attraktivt at komme, at de ville være villige til at betale penge for det.

Det centrifugale bibliotek er arbejdstitlen for en ny læsesal,

der skal indrettes i forbindelse med Handelshøjskolens to nye institutter i Porcelæns haven, den tidligere Kgl. Porcelænsfabrik på Frederiksberg, hvor 2-3.000 studerende får deres daglige gang. Læsesalen åbner i januar 2006 og skal være et eksperimentarium for fremtidens forskningsbibliotek.

Den nye læsesal er kendetegnet ved, at der ikke er en eneste bogsamling. Det giver mulighed for at komme tættere på brugerne, både fysisk og organisatorisk.

”Tidsskrifterne er allerede forsvundet, og det går samme vej for samlingerne. Når bogtårnet er væk, kommer kunderne ikke længere til os. Hvis vi skal vejlede, undervise og bevise vores eksistensberettigelse, må vi komme ud til dem,” siger Rene Steffensen.

Og vejledning og undervisning bliver der mere end rigeligt behov for på fremtidens bibliotek. Fremtidens bibliotekar skal agere i en virkelighed, hvor de studerende selv har it-kompetencer, og hvor søgemaskinen Google er den nye bibliotekar. Men det halter stadig, når de studerende skal sætte deres nye viden ind i en akademisk virkelighed.

”I dag er de studerende bedre til at søge på nettet end en gennemsnitlig bibliotekar. Fremtidens ansatte skal så til gengæld være bindeled til og sikre den faglige viden,” siger Rene Steffensen.

Åben døgnnet rundt

Kodeordene for fremtidens bibliotekar er altså vejledning, undervisning, og hvad man kan kalde fag-faglighed. Det betyder i praksis, at de biblioteksansatte på CSB fremover forventes at have eller

erhverve relevante fagkompetencer, fx i form af en HD inden for områder som jura eller erhvervsøkonomi. Den skal bruges til at vejlede studerende og forskere og til at undervise i informationsøgning.

I fremtidens forskningsbibliotek er de fremmedgørende skranke væk, for der skal hverken penge eller bøger over disken. Bøgerne er mærket og stemplet i udlandet, automater sørger for indlån og udlån, og bøder betales via nettet. På fremtidens bibliotek skal de ansatte i stedet arbejde i fremskudte arbejdsstationer – synlige og tilgængelige for brugerne.

Og så har fremtidens forskningsbibliotek naturligvis døgnåbent. Når læsesalen i Porcelæns haven åbner, kan studerende med adgangskort komme ind døgnet rundt. Vejledning gives i fremtidens bibliotek også i døgndrift, fx ved at chatte med en bibliotekar via Biblioteksvagten.dk.

Aalborg Universitetsbibliotek har allerede lavet forsøg med at etablere fremskudte arbejdspladser i publikumsarealerne. I det åbne kontormiljø afprøver de ansatte nye arbejds- og samarbejdsformer, i funktionsbestemte teams, der tager udgangspunkt i brugernes behov. Forsøget vil blive permanent, så snart biblioteket smelter sammen med universitetet i de nye bygninger.

”Med et hav af læsepladser, et godt cafe- og kantinemiljø og andre opholdsarealer forventer vi, at det kommer til at summe af liv,” siger Niels-Henrik Gylstorff.

”Vi skal godtgøre, at skatteborgerne får valuta for pengene, og det tvinger os til at fokusere på, hvor vi skal hen for at klare os bedre i konkurrencen.”

Annette Winkel Schwarz

Forskningsbiblioteker knyttes tættere til universiteterne

Den nye universitetslov får stor betydning for forskningsbibliotekernes bevillinger og ledelse. Fremtiden byder på en tættere tilknytning til moderinstitutionen og flere kontante krav om at understøtte universitetets drift. DTU er frontløber i udviklingen.

■ Med den nye universitetslov fra 2004 lever de danske forskningsbiblioteker ikke længere deres eget selvstændige liv. Ikke alene er bibliotekets ledelse rent organisatorisk blevet knyttet tættere til den øvrige universitetsledelse og får i stigende grad ansvar for opgaver, der rækker ud over bibliotekets egen verden. Hvad der er endnu mere vigtigt, så sidder universitetsbibliotekerne ikke længe på deres egen bevilling.

Fra 1. januar 2005 er den tidligere budgetmodel afløst af en samlet bevilling til universitetet, som biblioteket selv skal kæmpe for at få del i. Dermed kan de nye, eksterne bestyrelser stille krav om, at biblioteket direkte skal understøtte universitetets drift.

”Fokus har ændret sig, så alt hvad biblioteket gør i dag understøtter forskning og undervisning.

Hvor jeg som leder primært havde fokus på min egen ’butik’, er det meget tydeligt, at jeg nu er en del af en større lokal sammenhæng. Der er ingen tvivl om, at universitetet som vores ejere ønsker, at vi bruger pengene lokalt, så optimering af de lokale behov er blevet hele forudsætningen for vores arbejde,” siger Niels-Henrik Gylstorff, overbibliotekar på Aalborg Universitetsbibliotek.

Han tror, konsekvensen bliver mere forskelligartede universitetsbiblioteker – men stadig med et konstruktivt samarbejde om de mange sammenfaldende interesser. Ressourcerne til samarbejdet skal blot vægtes anderledes i forhold til den lokale brugerbetjening.

Vender sig indad

Rene Steffensen er Vicebiblioteksdirektør på Handelshøjskolens Bibliotek i København. Han frygter, at den nye afhængighed af det lokale universitet får en negativ indflydelse på samarbejdet mellem forskningsbibliotekerne.

”Forskningsbibliotekerne har en historisk tradition for at samarbejde, men vi er i stigende grad under pres fra vores egen ledelse for at vende vores aktiviteter indad. Det kan få konsekvenser for Biblioteksvagten.dk og andre udviklingsprojekter, hvor vi trækker i fællesskab,” siger Rene Steffensen.

Han ser generelt mange positi-

ve elementer i en øget integration mellem bibliotek og universitet. Men han tror, at de store universitetsbiblioteker på længere sigt vil ændre karakter og lukke sig om sig selv og moderinstitutionen.

”Universitetet presser på for, at vi yder mere service til vores egne primære brugere, de ansatte og de studerende. Første skridt i den retning er, at CBS nu forbeholder læsepladser til egne studerende, og at kun vores egne brugere har fuld adgang til den komplette pakke af elektroniske information. Det er ærgerligt,” siger han.

Målbare krav

Danmarks Tekniske Universitet tog allerede i år 2000 forskud på den udvikling. Universitetsbiblioteket er i dag en del af Danmarks Tekniske Videncenter, DTV, et tværfagligt center, der skal understøtte universitetets forskning, undervisning og videnformidling. Selve biblioteket er i dag kun en tredjedel af sin oprindelige størrelse og fungerer på lige fod med DTV’s øvrige afdelinger for læring og pædagogik, it-udvikling og drift, kvalitetsudvikling, forskningsanalyse samt teknologihistorie.

DTV’s direktør Annette Winkel Schwarz har intet problem med, at universiteterne som ejere har ret til at stille krav til bibliotekernes fokus. Hun mener, at universiteterne og deres biblioteker i alt

for lang tid har levet et autonomt liv, hvor ingen stillede målbare krav.

”Måske har vi som teknisk universitet en mere kontant og virksomhedsorienteret holdning end de store klassiske universiteter. Men for os er det en helt naturlig udvikling, at der stilles mere kontante krav i form af udviklings-kontakter, hvor bevillingens størrelse afhænger af succes med forskning og undervisning. Vi skal godtgøre, at skatteborgerne får valuta for pengene, og det tvinger os til at fokusere på, hvor vi skal hen for at klare os bedre i konkurrencen,” siger Annette Winkel Schwarz.

Hun understreger, at det ikke kun er en politisk udvikling, der har affødt de skærpede krav til universitetsbibliotekerne. Det er også i høj grad en konsekvens af en teknologisk udvikling, der åbner mulighed for en kortere og mere direkte vej mellem producent og bruger af information.

”Forskningsbibliotekerne kan meget vel blive overflødige i den form, vi kender dem i dag. Der er behov for, at branchen holder op med at tænke som bibliotek, og i stedet byder ind på nye opgaver, der understøtter hele universitets infrastruktur og kvalitetsudvikling,” siger hun.

”Forskningsbibliotekerne har en historisk tradition for at samarbejde, men vi er i stigende grad under pres fra vores egen ledelse for at vende vores aktiviteter indad.”

Rene Steffensen

Strukturreform

Faglig kløe >< tålmodig venten

Årelange traditioner for samarbejde og et højt professionelt niveau har bragt bibliotekssektoren langt i fusionsforberedelserne. Nu ligger nøglen til fremtiden hos sammenlægningsudvalgene. Først når den bliver drejet, kommer der for alvor fart på tilrettelæggelsen af bibliotekernes nye struktur.

”Hyggelig” er nok noget nær det sidste prædikat, man kan klistre på det seneste halve til hele år, hvor kommunesammenlægningen har fyldt meget landet over – også i bibliotekssektoren. Men ”professionel” – dét er til gengæld et ord, som Helle Kolind Mikkelsen ikke tøver med at hæfte på det engagement, som landets folkebiblioteker har kastet ind i forberedelserne.

Som chefkonsulent i Kommunernes Landsforening (KL) møder hun af og til frustrationer hos biblioteksledere, der med et grydeklart besluthedsgrundlag på tegnebrættet pænt må afvente nedsættelsen af de kommende sammenlægningsudvalg. Men ge-

nerelt oplever hun udbredt accept af situationen.

”Der er stor respekt om de spilleregler og besluthedskompetencer, der nu engang er fastlagt i forbindelse med kommunesammenlægningen. Og jeg oplever, at folkebibliotekerne spiller utroligt konstruktivt med. Selvom det på det ledelsesmæssige plan ikke kan kaldes en specielt hyggelig periode, så tackler branchen den stille og roligt,” siger Helle Kolind Mikkelsen.

Kløe i de faglige fingre

Hun og kollegaerne i KL kan godt sætte sig ind i de momentane frustrationer over, at man de allerfleste steder kun ”har lov til” at analysere, beskrive og rapportere, og

ikke har kompetencen til at kaste sig over egentlige løsningsmodeller og konkret udviklingsarbejde. For naturligvis klør det i de faglige fingre for at komme i gang – såvel i bibliotekssektoren som i mange andre kommunale sektorer.

”Vi her i KL ved også godt, hvilke løsninger vi synes bedst om, men det er jo klart, at politikerne gerne vil have lov til selv at tolke analyserne og på det grundlag beslutte, hvordan den fremtidige struktur skal se ud,” siger chefkonsulenten.

Formanden for KL's Børne- og Kulturudvalg, borgmester Bjørn Dahl, Roskilde, ser således på situationen i et debatindlæg på KL's hjemmeside:

”Det er vigtigt at holde sig for øje, at det først er, når der er valgt et sammenlægningsudvalg, at der i de nye kommuner kan træffes bindende beslutninger om fremtiden. Og der er ting, der på forhånd ser rigtige ud, men som kan vise sig at være forkerte eller ude af trit med melodien, når det endeligt gælder. Men det er fint, at man i god tid er gået i gang med at tænke over, hvad der skal ske, og at visionerne trives og har det godt.”

Traditioner er en løftestang

Helle Kolind Mikkelsen mener, at bibliotekssektorens årtier lange tradition for at samarbejde på kryds og tværs af både faglige og

I fusionens klare kølvand

Virksomhedskulturer. Håndteringen af lige netop dét fænomen kan komme til at gøre en væsentlig forskel mellem fiasko og succes, når mange bliver til færre i de kommunesammenlægninger, der er undervejs landet over.

Sådan lyder hovedkonklusionen fra bibliotekschef Jon Madsen, Bornholms Biblioteker, efter godt to år med dagligdagen i en fusionskommune inde på livet. Den 1. januar 2003 blev øens fem kommuner lagt sammen til én stor, og siden har bibliotekerne fungeret som en selvstændig virksomhed under Bornholms Regionkommune.

I kølvandet på fusionen har Jon Madsen sammen med tillidsrepræsentant Lea Wolffbrandt og filialleder Niels Larsen foretaget en foreløbig evaluering, og her er det altså hverken it, ressourcefordeling, antallet af betjeningssteder eller andre fysisk/økonomiske forhold, der har fyldt allermest.

”Biblioteksfagligt er der ingen ben i at klare kommunesammenlægningen. Enhver leder kan lede et bibliotek – ellers var vi der jo nok ikke. Rent fagligt handler det om en anden og større portion logistik. Den virkelige udfordring ligger i de forskellige bibliotekers virksomhedskulturer. De er arbejdspladsens usynlige identitet. Dét, vi gennem årene selv har

lært om, hvad der fungerer godt, og hvad man skal lade være med og så videre. Det er alt dét, der gør vores arbejdspladser så forskellige – og det er også alt dét, der gør det meget svært at integrere dem i en kommunesammenlægning,” siger Jon Madsen.

Plejer er død – plejer længe leve

Han beskriver den forestående kommunesammenlægning som en papirtiger, der – på trods af forsikringer om jobgaranti og generel fredning af offentligt ansatte – kradser i betrækket på mangt en lederstol og varsler et totalt opbrud i de kendte strukturer.

”Alligevel lever forestillingen om tingenes tilstand videre inde i vores hoveder: ’Plejer er død – plejer længe leve’. Vores egne vaner kan altså vise sig at blive en væsentlig barriere for, om vi overhovedet kan forholde os til ændringerne,” siger bibliotekschefen, der selv placerede sig i Bornholms Bibliotekers lederstol efter otte år som leder af Bornholms Centralbibliotek. Stolen er den samme som før. Kontoret er uændret. Opgaver og ansvar er tolt forandret.

”Plejer” huserer fortsat på Østersø-øens biblioteker, men arbejdet med at skabe fælles værdier og følelsen af at tilhøre én og samme virksomhed har taget ti-

gerspring siden begyndelsen – nogle vil dog nok sige, at det er papirtigeren, der springer op og falder ned igen. Vilkårene har været og er stadig vanskelige. Eksempelvis kæmper Bornholms Biblioteker med skrappe nedskæringer, som æder de rationaliseringsgevinster, der bliver skabt af samdriften. Desuden er der blevet ofret mange hovedhår på at omstille sig fra en traditionel, hierarkisk opbygget organisation til en mere løs og sideordnet netværksorganisation.

Service-niveauets fællesnævner

”Jeg får jævnligt spørgsmålet: ’Har I fået bedre service og en bedre arbejdsplads, sådan set fra oven?’ Mange borgerne oplever en forringelse, fordi åbningstiderne er sat ned. Omvendt oplever mange dagplejere en forbedring, fordi de nu får leveret en kasse med bøger og musik hver måned. Vi arbejder jo nu med et fælles serviceniveau på hele øen, og så kan vi altså ikke gå op på højeste fællesnævner overalt. Kollegerne oplever en ny gensidig inspiration, men bruger også megen tid på landevejene til møder og afløsninger på andre biblioteker. Derfor er det ikke så enkelt at svare på, om servicen er forbedret, eller om vi har fået en bedre arbejdsplads,” siger bibliotekschefen, der er blevet en efter-

spurgt oplægsholder i de kommuner, som nu oplever, at en fusion ikke er så enkel endda at gennemføre.

Spild ikke tiden

”Alle fusioner begynder med en ’os-og-dem’-holdning, hvor folk er mest tilbøjelige til at se på, hvor forskellige de er, mens lighedspunkterne mellem de enkelte arbejdspladser ikke er til at få øje på. Alligevel er det selvfølgelig lighederne, vi skal bygge vores fælles fremtid på,” siger Jon Madsen.

De bedste råd, han kan give med baggrund i de bornholmske erfaringer, er:

- Begynd sammenlægningen med at lære hinandens virksomhedskulturer at kende
- Lad være med at tro, at der er noget, der kan genbruges
- Acceptér, at alle deltagere er ligeværdige
- Acceptér, at det tager tid

”Det handler om ikke at spille tiden. Uanset, hvem der på et senere tidspunkt skal sidde i lederstolen, og hvem der ikke skal, kan I godt sætte de indledende øvelser i gang. Ved at diskutere spilleregler og værdier for det kommende samarbejde i stedet for personer og positioner sikrer I også et fundament for den fælles fremtid,” siger Jon Madsen.

"1+1+1 kommune er ikke nødvendigvis lig med 3. Ressourcemæssigt kan det sagtens give 1 + 0,5 + 0,75. Drinksene risikerer altså at blive lidt tyndere i en sammenlægning."

Jens-Erik Korntved, biblioteksleder, Ringsted Bibliotek

"Nogle tror fejlagtigt, at respekt for kulturen kun gælder i forhold til 'de mindre' biblioteker ud fra en opfattelse af, at er de oplagte ofre i en kommunalreform. Jeg mener ikke, at det er holdbart."

Børge Søndergaard, sammenlægningskonsulent, Hjørring Bibliotek

Neutral opmand skal sikre ligeværdighed

fysiske grænser er en vigtig løfte-stang i den igangværende sammenlægningsproces.

"Egentlig handler det bare om at følge med strømmen og sætte sig ind i den tænkning og de intentioner, der ligger til grund for kommunalreformen. Fusionstan-ken har hele tiden ligget lige for, synes jeg, og det har været klart, at hvis man puljer kræfterne på en anden måde, så kan vi få noget frem, som vi ikke har i den gamle struktur," siger Helle Kolind Mik- kelsen.

I Hjørring, Løkken-Vrå, Sindal og Hirtshals kommuner har biblioteksledelserne taget sammenlægningen ved vinge-benet og ansat en sammenlægningskonsulent.

Børge Søndergaard, sammenlægningskonsulent, Ny Hjørring Kommune og Carsten Winther, stadsbibliotekar, Hjørring Kommune

Hvor langt er I med at forberede bibliotekerne til en kommunesammenlægning

Vi har fra første færd arbejdet ud fra tanken om, at hvis tingene skal blive gode, når folk bliver bragt sammen, så skal man kende og anerkende hinandens kultur. Derfor har vi iværksat et projekt som skal udbrede kendskabet om alle afdelinger på de fire biblioteker til alle ansatte i organisationen. Derudover har vi nedsat arbejds-grupper – fx har vi en gruppe, der afdækker forskelle og ligheder i forbindelse med klar-gøring. Vi drøfter også EU-udbud på materialeområdet og eksternt partnerskab inden for it-drift.

Hvad optager jer mest i processen i øjeblikket

Vi er som nævnt midt i et kulturprojekt, og formålet er ikke at skabe en ny virksomheds- og servicekultur ved at kombinere de kulturer, som allerede findes. Dels vil det være helt umuligt, dels vil det sikkert stritte i alle retninger, og dels vil vi risikere at ende med "mindste fællesnævner". Meningen er derimod at skabe fundamentet for en helt ny fælles kultur, som har bred opbakning.

Derefter er det op til politikerne at beslutte, hvordan vi skal organisere os. I mellemtiden kan vi gøre en masse forberedelser. Næste step bliver at udvikle fælles mission, vision, strategi og værdisæt, så vi kan starte med den rigtige fod forrest.

Hvilke forventninger har I til sammenlægningen

Udgifterne til biblioteksdriften svinger

Carsten Winther, stadsbibliotekar, Hjørring Kommune

meget kommunerne imellem, og vi har ingen illusion om at kunne mødes på højeste fællesnævner. Men vi har en forventning om, at få et fælles budget, der som minimum svarer til dét, de fire biblioteker tilsammen har nu, og med en mere effektiv udnyttelse af ressourcerne og stordriftsfordele forventer vi alt i alt at kunne give brugerne en bedre service.

Også de ansatte vil opleve flest fordele ved en sammenlægning. Vi ser en mere dynamisk arbejdsplads for os, som især for de små bibliotekers vedkommende rummer muligheder, der ikke før har været til stede.

På egen hånd i fusionsland

Ringsted kan selv og skal ikke lægges sammen med nogen. Biblioteket kan derfor være bedøvende ligeglad med hele pivtøjet – eller hvad

Jens-Erik Korntved, biblioteksleder, Ringsted Bibliotek

Vi skal jo ikke sammenlægges med nogen, og så tænker mange nok: "Det må da være skønt – så kan de sidde dér og pille sig selv i navlen, mens alle andre ligger og roder med processer, ressourcer og samarbejdsformer."

Men der er to sider af kommunesammenlægningen. Den ene, der åbner mange nye muligheder – stordrift, rationaliseringsgevin-

ster, økonomi, drive og udviklingspotentiale af såvel virksomhed som medarbejdere. Og forhåbentlig er det dér, de fleste ender. Men den anden side handler om territorier, samarbejdsformer, tvivl og kamp om lederstillinger m.v. Den sidste del kan jeg sagtens undvære, men jeg kan godt misunde de andre den første.

Før var et befolkningsgrundlag på 20-25.000 et stort biblioteksvæsen – nu hedder det op imod 50.000, så nu bliver vi pludselig de små. Det skal vi nok lige vænne os til. Men nu koncentrerer vi os om udviklingen af biblioteksvæsenet her i Ringsted. Blandt andet et

En huskeliste i sammenlægningen

1. Dialog er den eneste mulige form – det kan være besværligt med, men det går ikke uden.
2. Top-down-styring som klassisk kriseinstrument duer ikke. Det kvæler engagementet og medinddragelsen. Fusionen skal bygge på motivation, og derfor skal der være plads til en botom-up-proces.
3. Ledelsens opgave er i højere grad at skabe rammerne for denne proces end at styre indholdet.
4. Husk at melde køreplanen ud til alle – det er svært at følge med, når det går stærkt.
5. Lav uformelle fora på tværs: BF-klub – HK'ere – ledere – tillidsfolk – politikere.

"Kommunesammenlægning og biblioteksudvikling på Bornholm – rapport til Bibliotekarforbundets udviklingspulje" – af Lea Wolffbrandt, Niels Larsen og Jon Madsen, Bornholms Biblioteker. Bibliotekarforbundet 2004, 26 sider, ISBN 87-982211-5-9
Web: www.bf.dk/publikationer/Biblioteksudvikling-Bornholm.pdf

På Sydlyn har Svendborg, Gudme og Egebjerg kommuner ret tidligt været indstillet på en sammenlægning.

Kristian Grønberg, stadsbibliotekar, Svendborg Bibliotek

Hvor langt er I med at forberede biblioteket til en kommunesammenlægning

Vi har haft det første møde med de to andre biblioteker, hvor vi overordnet har diskuteret problemstillingerne. Umiddelbart handler det især om edb-systemerne. Egentlig ikke, fordi det er det vigtigste problem, men det er det aspekt, der tidsmæssigt bør afklares først.

Længere er vi ikke nået i møderækken endnu, fordi vi først for nylig har fået grønt lys fra politikerne til at gå i gang, men næste step er naturligvis at arrangere medarbejdermøder.

Vi satser på et ligeværdigt samarbejde, der bygger på et naturligt forhold kommunerne

imellem. Vi har nemlig meget tidligt i forløbet været klar over, at vi ville blive lagt sammen.

Hvad optager jer mest i processen i øjeblikket

I første omgang skal vi have klaret spørgsmålet om, hvorvidt folke- og skolebibliotekerne skal køre samme edb-system. I dag har Svendborg og Egebjerg samme system, mens Gudme har et andet, og vi synes selvfølgelig, at alle skal have det samme. Det er klart. Men nu drøfter vi det i biblioteksledelsen, og så indstiller vi til forvaltningen.

Derudover skal vi have set på vores kontrakter – it, indkøb og andre leverandøraftaler.

Hvilke forventninger har I til sammenlægningen

Personalet i Svendborg vil sandsynligvis ikke komme til at opleve de store forskelle, men der hersker en vis usikkerhed for de to

Jens-Erik Korntved, biblioteksleder, Ringsted Bibliotek

samarbejde mellem Arkiv, Bibliotek og Museum (ABM), som kommunen politisk gerne vil arbejde

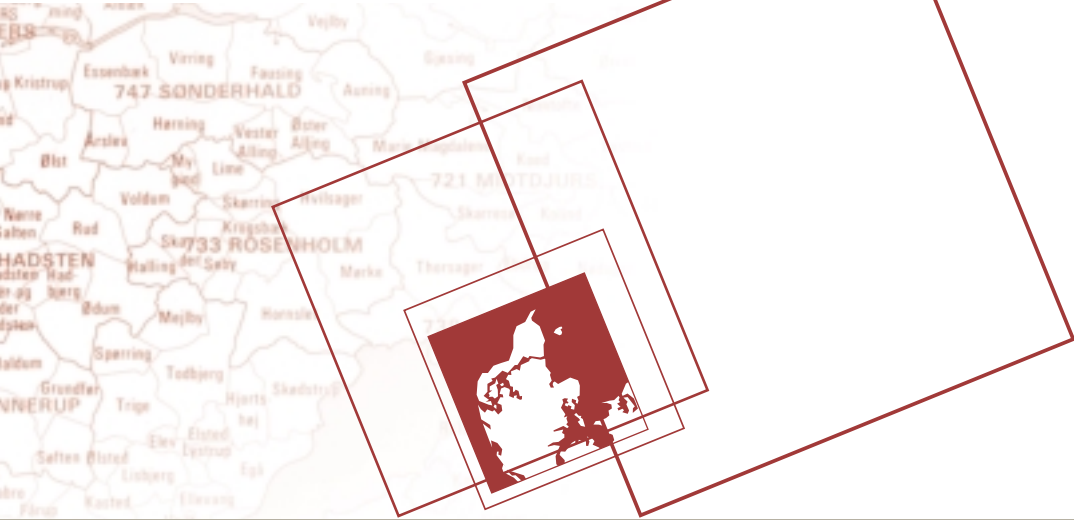
for. Og da vi ikke skal bruge kræfter på sammenlægning med andre biblioteker, så sætter vi ind dér og arbejder også mere bredt på at udvide samarbejdet med kulturinstitutioner og undervisningsinstitutioner.

Umiddelbart mener jeg, at kommunesammenlægningen rummer et generelt udviklingspotentiale for landets biblioteker, men det forudsætter, at de kan bevare cirka samme økonomi som nu.

andre biblioteker. På sigt – når samarbejdet tegner sig klarere – tror jeg, vi vil opleve en sammenlægning som en berigelse af arbejdslivet. Det kan være ret ensomt at betjene små udlånssteder, og samtidig kan det være svært for mindre udlånssteder at være gearret til de krav, der de sidste 20 år er blevet stillet til bibliotekerne.

Serviceniveauet over for brugerne er jo en politisk beslutning. Vi går ud fra, at vi kan fastholde vores nuværende ressourcer, og så kan det godt tænkes, at der vil opstå nye muligheder for borgerne i Egebjerg og Gudme, hvor biblioteksudgiften pr. indbygger ikke er nær så stor som i Svendborg.

Til gengæld kan vi risikere, at borgere, der bor tæt på lukningstruede filialer, vil opleve sammenlægningen som en forringelse af servicen.

Lokalsamfundenes bibliotek

 Svinninge er én af i alt fem i Ny Holbæk Kommune, hvor man generelt er langt fremme i engagerede forberedelser. Scenarier, borgermøder, høringsrunder og en opdeling i mindre lokalsamfund er bare nogle af elementerne i processen.

Lars Friis Kristiansen, biblioteksleder, Svinninge Bibliotek

 Hvor langt er I med at forberede biblioteket til en kommunesammenlægning?

Kommunerne er p.t. ved at gennemføre høringsrunder med alle institutioner. I første runde har vi givet nogle bud på, hvordan biblioteksvæsenet overordnet kunne komme til at se ud i den nye kommune

I den forbindelse har vi selvfølgelig skullet forholde os til den nye kommunes vision, der blandt andet går ud på at opdele

den nye kommune i 17 lokalsamfund, som skal udviske de gamle kommunegrænser. Alle lokalsamfundene er kendetegnet ved at have en skole, men langt fra alle har biblioteksbetjening, og her har vi givet ideer til strukturen.

På baggrund af hørings svarene har den politiske og den administrative styregruppe lavet nogle scenarier – bl.a. på biblioteksområdet – som vi har skitseret fordele og ulemper ved, og dér står vi så lige i øjeblikket.

 Hvad optager jer mest i processen i øjeblikket?

Edb var noget af det første, vi kiggede på, så derfor har vi allerede foretaget vores indstilling til det overordnede IKT-udvalg. Her har medlemmerne besluttet, at skole- og folkebibliotekerne skal have det samme

system, og at det skal være det, de fleste i forvejen har. Så Svinninge og Tornved skal altså have nyt edb-system, som matcher det, de har i Holbæk, Jernløse og Tølløse.

Undervejs har vi også holdt personalearrangement for alle ansatte på bibliotekerne i de fem kommuner, og efterfølgende skal alle rundt og besøge hinanden.

 Hvilke forventninger har I til sammenlægningen?

For os som en lille kommune er det rart at opleve – og enormt flot – at det ikke er den store kommune, der bare bliver rullet ud over os andre. Posen bliver rystet, og styregrupperne lægger stor vægt på et ligeværdigt samarbejde.

Men der venter os en stor udfordring i at få placeret folk i en ny organisation i forhold til deres kompetencer og uddannelse.

Lars Friis Kristiansen, biblioteksleder, Svinninge Bibliotek

Ventetiden frustrerer folk, men vi kan først tage fat på det her om et års tid. Først skal der

træffes politisk beslutning om de overordnede lederposter og hele organisationsstrukturen. Jeg synes, at der er et år her, hvor vi træder en smule vande, og jeg kunne godt savne en politisk ledelse, der havde mulighed for at starte på denne del af processen allerede nu, men en sådan ledelse har vi jo først efter kommunevalget.

Mine forventninger til sammenlægningen er bl.a. at vi kommer til at indgå i et større fagligt miljø, som bl.a. vil styrke kompetenceudviklingen i de små biblioteker.

Mens vi venter på opmanden

 Ikast har bogstaveligt talt været centrum i en hed kamp mellem kommuner om fremtidens grænsedragning. Thorkild Simonsen endte med at godkende en sammenlægning med Brande og Nr. Snede, og Martin Lundsgaard-Leth har forsøgt i god tid at forberede sig på lidt af hvert.

Martin Lundsgaard-Leth, biblioteksleder, Ikast Bibliotek

 Hvor langt er I med at forberede bibliotekerne til en kommunesammenlægning?

Med et nej til en sammenlægning med Herning faldt en folkeafstemning i oktober sidste år ud til fordel for: Ikast, Brande og Nr. Snede – dét, vi herude lidt ironisk kalder Mercedes-kommunen, fordi de på

landkortet tegner konturerne af kølerfiguren på en Mercedes. En Herning-løsning var også på plakaten en overgang, men for biblioteksområdets vedkommende har jeg set spændende muligheder i begge modeller. Vi kender nemlig hinanden godt i Ringkøbing Amt og risikerer ikke at skulle dele hus med nogen, vi ikke har lyst til at være sammen med.

 Hvad optager jer mest i processen i øjeblikket?

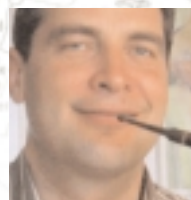
Ligesom i Brande og Nr. Snede er vi i gang med en statusbeskrivelse. Til efteråret tager vi fat på et visionsarbejde mellem ledere og embedsmænd. Det skal så senere behandles politisk.

Min idealmode er en større organisation, der lader de enkelte biblioteker operere forholdsvis selvstændigt. Alle skal have fælles værdigrundlag, men det er op til institutionerne at fortolke dem. På den måde kan de afspejle lokalsamfundet og give aktiviteterne det "spræl", som de hver for sig vægter højt.

 Hvilke forventninger har I til sammenlægningen?

Det vigtigste er at skabe et godt og tidssvarende bibliotek for de mennesker, der bor i området, og det er jeg sikker på, at vi nok skal få.

Medarbejdernes holdninger er lidt delte. På den ene side er der jo de kyniske overvejelser om

Martin Lundsgaard-Leth, biblioteksleder, Ikast Bibliotek

den store model, fordi den giver de bedste forudsætninger for, at vi som bibliotek kan bevare skindet på næsen. På den anden side set kan vi også godt lide at have beslutningerne tæt på i en mindre organisation.

Overordnet mener både personalet – som det kommer til udtryk hen over frokostbordet – og jeg, at vi ved at indgå i et større system får bedre betingelser for kompetenceudvikling, for eksempel at sparre, bytte job, gennemføre projekter eller have vagter på forskellige biblioteker.

Fusion – et naturligt skridt

 I Sønderjylland er Tønder, Skærbæk, Bredebro og Højer så langt i biblioteksamarbejdet, at de næppe kan komme længere uden en fusion.

Karl Posselt, overbibliotekar, Vestsønderjyllands Bibliotek

 Hvor langt er I med at forberede bibliotekerne til en kommunesammenlægning?

Skærbæk og Tønder har haft et betjeningssamarbejde i rigtig mange år. I 2003 blev der dannet et forbundssamarbejde mellem bibliotekerne i Bredebro, Højer, Skærbæk og Tønder under fællesbetegnelsen Vestsønderjyllands Bibliotek, så man kan sige, at vi er så langt i samarbejdet, at vi ikke rigtigt kan komme længere uden en fuldstændig fusion.

Med kommunesammenlægningen skal Nørre-Rangstrup og Løgumkloster kommuner også med, og der er det særlige vilkår, at vi arealmæssigt bliver én af landets største kommuner, men samtidig én af de tyndest befolkede. Det er en stor udfordring – også på biblioteksområdet.

 Hvad optager jer mest i processen i øjeblikket?

Praktisk har vi haft en række kontakter på lederplan, og nu er vi gået i gang med møder i faglige arbejdsgrupper, hvor også de menige medarbejdere skal lære hinanden og de forskellige biblioteker at kende. Næste skridt bliver en fælles personaledag med en konsulent udefra den 24. september.

Arbejdsgrupperne og temadagen er en måde at "tvinge" medarbejderne til at forholde sig til, at der kommer ændringer i deres arbejdsliv. Den her sammenlægning handler jo ikke bare om at træffe beslutninger, men er i lige så høj grad en mental proces.

 Hvilke forventninger har I til sammenlægningen?

Vi arbejder ud fra den forudsætning, at der også i 2007 skal være et lokalbibliotek i hver af de sels kommuner. Og vi vil være med til at sikre det lokale engagement – det må sammenlægningen ikke slå ihjel, for det er utroligt vigtigt, at biblioteket er forankret i lokalsamfundet med medarbejdere, der engagerer sig i eksempelvis kulturlivet. Der

Karl Posselt, overbibliotekar, Vestsønderjyllands Bibliotek

er forskel på at drive og blot at passe et bibliotek. I ledergruppen drøfter vi indgående, hvordan den fremtidige organisation skal se ud, og vi nærmer os noget mere konkret, men det er ikke nødvendigvis nemt.

Som medarbejder vil man få ansvarsområder for hele det fusionerede biblioteksvæsen. Det behøver ikke at betyde centralisering, hvis man indretter sig på, at de fleste opgaver kan løses uafhængigt af arbejdssted. Det kræver blot en pc, der er koblet på nettet – og måske lidt tilvænning.

"Karl Krarup har først og fremmest tjent sine gyldne sporer som en skarpsindig analytiker og strateg."

Per Nyeng

Festskriftet til Karl Krarup: Informationsteknologiske forvandlinger med slag og perspektiv

Om forskningsbibliotekernes bidrag til udviklingen af det forjættende viden- og netværkssamfund og om den slidsomme, men også forunderlige rejse frem mod enestående og banebrydende projekter.

Af Per Nyeng

■ I begyndelsen af april i år rundede Karl Krarup, overbibliotekar og udviklings- og planlægningschef ved Det Kongelige Bibliotek, 60 år. Og med et af hans mange slagfærdige statements som titel – Kommunikation erstatter transport – har Det Kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket og Museum Tusculanums Forlag med økonomisk støtte fra DBC udgivet et festskrift med en bred og rigt facetteret eksposé over edb- og informationsteknologiens fremmarch. Fra 1965, hvor Handelshøjskolens Bibliotek i København som det første her i landet producerede en katalog i bogform ved hjælp af edb, og frem til i dag.

Både de store linjer i en forvandlingsproces, som de tre redaktører, Erland Kolding Nielsen, Niels Christian Nielsen og Steen Bille Larsen, ikke tøver med at kalde en revolution, og de mange projekter og redskaber, udvalg og institutioner, der har fremmet udviklingen, trækkes frem. Samtidig tegnes der med bred pensel et billede af en sektor, hvor der støt og roligt breder sig en erkendelse af, at fællesløsninger og et udstrakt samarbejde – både mellem forskningsbibliotekerne indbyrdes, men også i forhold til folkebibliotekssektoren – er at foretrække frem for rivaliseringer og institutionel selvtilstrækkelighed.

Historien set fra toppen

I forordet angiver redaktionen, at bidragyderne er personer, som enten selv har været centralt placeret eller inddraget i udviklingen direkte eller så tæt på, at de personligt har haft historien inde på livet. Og i det ligger både skriftets force og begrænsning. Det er hi-

storien oplevet og anskuet fra biblioteksverdenens topplan, vi her får serveret. Hvordan vandbærerne – de menige medarbejdere – har oplevet udviklingen, får de ikke selv lejlighed til at fortælle, og dem alle anstrengelserne er møntet på, brugerne, kommer heller ikke til orde. Men bidragydernes førstehåndskendskab til de beskrevne begivenheder er på den anden side med til at styrke autenticiteten og indblikket i spillfægtierne bag kulisserne. Der optræder mange helte i denne bog, men næsten ingen skurke. At der undervejs har været talrige forhindringer og tilbageslag stikkes dog ingenlunde under stolen. Ligesom de centrale kontroverser omtales.

Og går vi til nutiden, så får en undrende Mogens Brabrand Jensen i en artikel om DBC som ramme om et fællesskab påtalt det mærkværdige i, at staten (via Biblioteksstyrelsen) »med brask og bram og spækket med finanslovssubsidier i det statslige Phonofile-konsortium har engageret sig i det kommercielle salg af netbåret musik til bibliotekerne i direkte konkurrence med DBC medier.« Sådanne udladninger højner læseglæden.

Få gentagelser, enkelte mangler

Nævnt bliver også flere af de svære valg af mål og midler, der blev taget. Også dem der viste sig forkerte, som da Statsbiblioteket i 1999 formælede sig med det amerikanske bibliotekssystem Horizon. Og de kloge og modige som da Danmarks Tekniske Bibliotek (i dag DTV) 10 år tidligere til højlydt fortørnelse for store dele af forskningsbiblioteksverdenens establishment valgte det israelske ALEPH-system i stedet for at gå i kanen med en af de leverandører, de øvrige biblioteker hengav sig til.

Enkelte af artiklerne er vel lange i spytet. Men festskriftets store volumen til trods er der kun få overlapninger. Der er dog nogle i sammenhængen relevante områder, som enten er udeladt eller blot omtales i forbigarten. Det gælder eksempelvis de psykologiske og arbejdsmiljømæssige konsekvenser af automationen og it-

implementeringen og indvirkningen på den interne organisationsstruktur og de tidligere så strikte faggrænser. Hvad den nye, fremstormende teknologi har betydet – eller bør medføre – for indretningen af det fysiske bibliotek omtales heller ikke. Bemærkelsesværdigt er det i øvrigt, at interesse- og personaleorganisationernes indsats overhovedet ikke nævnes.

Temperamentsforskelle

Et par af bidragyderne bevæger sig i forhold til hovedtemaet noget ud på overdrevet. Hvilket kan være ganske befriende. Det gælder fx Michael Cotta-Schönberg, direktør ved Handelshøjskolens Bibliotek i København, som med åbent sind plæderer for en ledelsesstrategi, hvor begreber som intuition og improvisation indgår som vigtige kompletterende elementer. Også store temperamentsforskelle gør sig gældende. Som mellem Annette Winkel Schwarz, direktør for Danmarks Tekniske Videncenter (og Bibliotek), og Kim Østrup, styregruppeformand for DEF. Mens førstnævnte tørt konkluderer, at »teknologien naturligvis er en vigtig drivkraft og ofte en nødvendig forudsætning, men at den udløsende faktor er politisk«, så fryder sidstnævnte sig ikke kun over, at man i bibliotekerne har skabt en tværgående national infrastruktur, »der i Danmark giver stort set alle adgang til alt.« Østrup er også overbevist om, at »om ikke for længe er det en global struktur der når ud i den fjerneste afkrog af verden.«

Ved adskillige af de omtalte slag og initiativer har Karl Krarup haft en finger med i spillet. Næsten lige fra den dag han i 1974 blev udstationeret som militærnægter ved Forskningsbibliotekernes Edb-kontor. Han kan åbenbart være en hård og resolut nyser, hvis han skønner det nødvendigt for at få en sag ud af et dødvande, men først og fremmest har han tjent sine gyldne sporer som en skarpsindig analytiker og strateg. Hvilket ikke bare det redaktionelle triumvirat vidner om i en berømmende portrætartikel. Krarups navn dukker også gen-

tagne gange op i de øvrige artikler i forbindelse med væsentlige projekter og forhandlingsmæssige manøvrer og skred og som op-havsmand til uortodokse ræsonnementer og krasbørstige udsagn.

Kolossen fortjener at blive læst

Det kan naturligvis forekomme paradoksalt, at et skrift, der er skrevet af folk, der næsten uden undtagelse omfatter den nye medie- og informationsteknologi med rosenrød begejstring, udgives i traditionel bogform. Men udgiverne må have ment, at et fornemt tryk på langtidsholdbart papir og i solid kvalitetsindbinding frem for en eller anden form for elektronisk publicering bedst sikrer forskningsbibliotekernes it-historiske tour de force mod at forsvinde ind i det, der i forordet kaldes den største bog af alle: glemmebogen. Festskriftet rummer 37 artikler samt en kronologisk oversigt over vigtige tildragelser i den behandlede periode fordelt på knap 800 sider. Det er næsten 100 sider mere end genrens hidtil største sværvægter på vores breddegrader, bogen til Universitetsbibliotekets (UB1's) Torben Nielsen i 1988. Eller nogenlunde det samme som Joyces Ulysses.

Med sine 1.763 gram vejer skriftet godt til i hængeskøjen. Men det fortjener at blive læst af andre og flere end nærværende anmelder og de godt 180 enkeltpersoner, som ud over knap 50 institutioner optræder i Tabula Gratulatoriaen. Så læg ud med kolossen til Karl Krarup og slut sommeren af med Ulysses. Så er både den højre og venstre hjernehalvdel blevet tilgode- set og stimuleret.

Fra sidelinjen

Per Nyeng

I hver udgave af DBC Avisen skriver en dansk forfatter et essay om sit forhold til biblioteker.

DBC AVISEN

Bagsiden

Biblioteks minder

Af Suzanne Brøgger

Kulturkampen stod på biblioteksfronten mellem to positioner: Skulle den borgerlige dannelse ved de højbarmede pionerers indsats, knold i nakken, grå spadseredragter og sko med officershæle – udbredes til alle? Eller skulle “folket” selv vælge, hvilken form for underholdning, der passede dem bedst?

■ Jeg ser hende for mig i elegant, hjemmestrikket turban med et håndknyttet indkøbsnet fuld af fangsten fra de jævnlige besøg i “Kvindelig Læseforening” i Kronprinsessegade. Min bedstemor. Hendes mor havde i begyndelsen af århundredet – 1900 – haft en litterær salon, som Agnes Henningsen efter sigende frekventerede.

Det kulturbærende lag i befolkningen lærte jeg fra starten var – kvinderne. Allerede som helt lille fornemmede jeg, at min bedstemor klamrede sig til sit net med biblioteksbøgerne som var det liv eller død. Nettet var et redningsnet, der sikrede hende – om ikke evigt liv – selvom de forfattere, hun læste, nok var evige – så i hvert fald et indre liv.

Det var gennem udviklingen af det indre liv, at hun overlevede to verdenskrige, besættelse af russerne og besættelse af tyskerne, landflygtighed og adskillelse – samt en charmerende, vidtløftig ægtemand. I modsætning til de mere eller mindre ulæste familieklenodier, der hørte den højborgerlige husholdning til, og som

fylgte hele den ene væg i dagligstuen, var bøgerne fra “Kvindelig Læseforening”, der opretholdt hendes indre, hemmelige liv, inde i hendes eget soveværelse, eksistentielle sværvægtene – Dostojevski og André Gide.

På den måde fornemmede jeg tidligt, at “læseforeningen”, Folkebibliotekets for-form, var en luksus af foræret – liv.

Denne fornemmelse blev igen bekræftet, da min egen sengeliggende mor sendte mig på apoteket efter medicin og på biblioteket efter bøger. Der var forskel på de to “-teker”! Det med bøgerne lå i en fornem ombygget herregård, og jeg ikke er i tvivl om, at det i længden var Marcel Proust og Graham Greene, som hun havde bestilt “på recept”, der i længden var den bedste medicin.

Jeg begyndte så småt selv at blive afhængig. Lånte Martin Andersen Nexø og Tove Ditlevsen på biblioteket, Ditte menneskebarn og Man gjorde et barn fortræd. Og der var i min blå spejdertrop en patruljefører, der havde styr på alt og som allerede havde bestemt, hvad hun skulle være som voksen. Bibliotekar. Lyden af hendes valg bredte sig ind i mig som en bølgende, boblende lykkefølelse. Og hun gik med cinnoberrød læbestift. Hendes spejdernavn var – “Tænke”.

Tænk, at have hele livet “på plads”, alt på rette hylde! Tænk, at satse sit liv på at bestyre denne orden! Alle emner, genrer, kategorier nummererede, sat i system, hvilken lise! Ikke så mærkeligt, at visse forfattere såsom J.L. Borges bruger “biblioteket” som metafor for hele universets sindrige indretning. Verdensbiblioteket rumsterer i vores hoveder som et sindbillede på akkumuleret vished. Tabet af oldtidens bibliotek i Alexandria, der brændte har, siden været oplevet som et fortidens holocaust, selvom man i dag med Unescos hjælp har bygget det op igen i ny skikkelse.

I Bangkok, hvor vi boede på et tidspunkt i min ungdom, lånte min mor og jeg bøger sammen på Nelson Hayes’ Library. Jeg var begyndt at læse Søren Kierkegaard på engelsk. Initiativet til at låne bøger ud til fremmede kom oprindeligt, som her antydnet, fra private, såkaldt kultiverede mennesker, som en slags velgørenhed. Det var et idealistisk kald at udbrede den borgerlige dannelse til

alle samfundsklasser. Ikke som en statslig tvang, men som en personlig mulighed for livsberigelse.

I min studietid ved Københavns Universitet havde jeg naturligvis stor nytte af Det Kongelige Bibliotek, hvor kontrollen med tilbagelevering var, som vi siden har erfaret, ikke-overvældende.

Tankevækkende, at den nu så berømte bogtyv ikke rørte klenodierne i sin egen afdeling. Jeg kendte en tibetansk buddha-inarnation, ansat i tyvens afdeling. Denne tulku fremviste ved særlige lejligheder de sjældne silkebøger af rispapir. Manuskripter, hjemtagne fra Tibet i sin tid af Prins Peter. De tibetanske skatte har været under særlig beskyttelse – som tyvens særlige ansvarsområde.

Kunne man se denne “udsivning” af bogskatte fra Det Kongelige Bibliotek, påbegyndt i 1970’erne, som en skjult tendens i den kulturrevolution, der blev et resultat af 68-oprøret? Var udsivningen – outsourcing? – et nødråb fra en mand, der ville beskytte en række kostbare bøger fra en forfaldskultur, hvor ingen kerede sig om dem? Eller var tyveriet netop udtryk for, at det moralske forfald var nået helt ind i dannelsens højborg? Sørøvere og forbrydere havde man altid kendt, men sjældent var de uddannet som bibliotekar.

Kulturkampen stod på biblioteksfronten mellem to positioner: Skulle den borgerlige dannelse ved de højbarmede pionerers indsats, knold i nakken, grå spadseredragter og sko med officershæle – udbredes til alle? Eller skulle “folket” selv vælge, hvilken form for underholdning, der passede dem bedst?

Der er ingen tvivl om, hvilken holdning, der sejrede. Tegneserier, grafik, grammofonplader, siden cd’er, video og nu computere blev Folkebibliotekets tilbud i en verden, der tror på tilbud. Gradvist og lige pludseligt skulle Folkebiblioteket konkurrere med et hvilket som helst supermarked, ud fra det bærende princip om udbud og efterspørgsel, mens prioriteringen af det indre liv nok blev trængt.

Det indre liv er opmagasineret. Det indre liv står nede i kælderens, hvor enhver kan spørge til det. Tænk engang: I Slagelse, en gammel dansk købstad fra middelal-

deren, nu en provinsby i Danmark, kan man fremskaffe litteratur fra hele verden, bed og du skal få! Straks sendes hunde med øjne så store som cd’er af sted efter alt, hvad man kan ønske sig. Mig bekendt findes en lignende biblioteksservice intet andet steds på kloden. Ikke alene kan vores biblioteker skaffe alle bøger i verden, men hvis bogen ikke findes, så sørger de for at den bliver skrevet!

Det oplevede jeg dengang min pige var lille og jeg ledte efter en geografibog til børn i femårs alderen. For nu havde hun nået den alder, hvor hun kunne fængsles af de fascinerende forskelligheder, der – trods standardisering og omsiggribende ensretning – dog stadig præger verden, globalt. Hun skulle have en geografibog, så hun kunne blive inspireret af verdens forskelligheder, hvilket må være alfa og omega i en verden, hvor fristelsen til at frygte forskelligheder truer over alt.

På biblioteket havde man imidlertid ikke en geografibog for børn. Ingen steder i verden havde man en geografibog for børn. Men så sagde bibliotekaren: “Du må gå hjem og skrive den selv!”

“Min verden i en nøddeskal” er udkommet i forskellige udgaver og de børn, der har haft den som små, er allerede ved at være voksne nu. For ikke så længe siden mødte jeg en ung dame i Beograd, der bad mig signere den bog, hun var vokset op med, og som nu hang i laser.

Et bibliotek i en nøddeskal må jo være bogen. Selve ordet “bibliotek” angiver, at det primært huser bøger. Men Gutenberg er under pres. Man er begyndt at frygte for at den omsiggribende funktionelle analfabetisme breder sig. Her må bibliotekerne kende deres besøgstid og ikke give op.

Bibliotekerne skal ikke bare låne bøger ud eller løbe om kap med de krav, tidsånden stiller. Det er ikke et Nietzsche spørgsmål om liberis illi libris, børn eller bøger. Bibliotekerne skal være deres rolle bevidst som kulturbærende hjemsted for bøger. Ethvert barn skal i fremtiden have mulighed for at opdage, at der er et hjem, der er bedre end et børnehjem og bedre end det hjem, man kommer fra, hvor ingen sandsynligvis er hjemme. Der er et hjem for bøger med adgang til det indre liv, hvor ethvert barn skal have ret til at føle sig velkommen.

Foto: Morten Holtum Nielsen